

**Комунальний заклад вищої освіти
«ВІННИЦЬКА АКАДЕМІЯ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»**
21050 м.Вінниця, вул.Грушевського, 13, тел./факс 55-65-60,
E-mail: bil@mail.vinnica.ua

Відділ культури і мистецтв

тел. 55-65-80

Федун С.І.,
завідувач відділу культури і мистецтв

**Методичні рекомендації щодо особливостей викладання
навчальних предметів мистецької освітньої галузі
в закладах загальної середньої освіти
у 2023/2024 навчальному році**

Викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2021/2022 навчальному році здійснюватиметься відповідно до вимог:

Державного стандарту початкової освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 № 688);

Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1392.

Виконання вимог зазначених державних стандартів є обов'язковим для всіх закладів загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності.

Зміст **мистецької освітньої галузі** може реалізовуватися як через інтегрований курс «Мистецтво», так і через окремі предмети за видами мистецтва: образотворче мистецтво і музичне мистецтво. Вибір здійснюється з урахуванням фахової підготовки кадрового складу педагогічних працівників школи та погоджується педагогічною радою. За умови обрання закладом загальної середньої освіти викладання через окремі предмети, у робочому навчальному плані зазначаються окремі навчальні предмети: «Мистецтво: образотворче мистецтво», «Мистецтво: музичне мистецтво», на які відводиться (по 1 годині на тиждень).

Зазначимо, що унікальною місією мистецтва, насамперед, є формування в людини ціннісних естетичних орієнтирів шляхом впливу на розум і почуття, свідомість і підсвідомість. Твори мистецтва завжди пробуджують у здобувачів освіти креативність та здатність самореалізовуватися та брати участь в соціокультурній творчій діяльності.

Тому вивчення мистецтва має спрямовуватися на розвиток не лише загальної і художньої культури особистості, а й на низку ключових і предметних компетентностей.

«Нова українська школа» проголосила домінування в освіті компетентнісного і діяльнісного підходів у навчанні. Тому дані розробки ґрунтуються на розвитку критичного мислення, формуванні ціннісного ставлення до творів мистецтва, практичній творчій діяльності здобувачів освіти, які забезпечує робота з підручником та альбомом-посібником (образотворче мистецтво), або зошитом-посібником (музичне мистецтво)..

Сьогодні недостатньо просто засвоїти окремі знання, набути певні уміння, важливо навчитись їх застосовувати як у типових, так і в нестандартних, нових для дитини ситуаціях. Це дає змогу сформуванню ціннісного ставлення до цих знань, навчитись адаптуватись та шукати шляхи ухвалення рішень у різноманітних ситуаціях. Тобто навчання мистецтву не має окреслюватися в межах уроку, мистецький досвід, який дитина набуває, має поширюватися і застосовуватися в різних її життєвих ситуаціях

Зазначимо, що важливою складовою у Новій українській школі є формування уміння демонструвати/презентувати результати власної творчості, пояснити свій задум, критично оцінити власні успіхи і досягнення тощо. Це слід системно і послідовно формувати в учнів/учениць, адже вміння критично оцінити свої можливості й якнайкраще представити їх іншим є актуальним і необхідним у сучасному світі. На уроках освітньої галузі «Мистецтво» це реалізовується шляхом формувального оцінювання, що забезпечує високі підсумкові результати освітньої діяльності.

Формувальне оцінювання може здійснюватися у формі само- та взаємооцінювання, зокрема учні співставляють досягнутий результат своєї діяльності з її метою, аналізують успіхи і причини індивідуальних невдач у вивченні навчального матеріалу та визначають можливі шляхи їх подолання.

Необхідно зазначити, що інтегрований курс «Мистецтво» може викладатися одним учителем або двома вчителями.

У разі викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» двома вчителями з відповідною фаховою підготовкою (вчитель музичного мистецтва, вчитель образотворчого мистецтва) закладом освіти на основі модельної навчальної програми створюється навчальна програма закладу освіти, де виокремлюється дві складові за видами мистецтва «Мистецтво: музичне мистецтво», «Мистецтво: образотворче мистецтво». Відповідно - у класному журналі для кожної складової відводяться окремі сторінки, на яких після назви інтегрованого курсу через двокрапку прописується уточнення: «Мистецтво: музичне мистецтво», «Мистецтво: образотворче мистецтво». Для кожної складової інтегрованого курсу відводяться окремі сторінки для запису уроків.

Необхідною умовою реалізації завдань мистецької освітньої галузі є дотримання інтегративного підходу через узгодження програмового змісту і результатів навчання. Тому результати підсумкового оцінювання кожного учня (учениці) мають бути інтегровані з урахуванням усіх видів діяльності на уроках: пізнання та аналіз-інтерпретація творів мистецтва, практична-діяльність в галузі мистецтва, розвиток емоційного інтелекту, різні види

комунікації через мистецтво. У разі відмінності рівнів очікуваних результатів навчання зі складових інтегрованого курсу, під час підсумкового оцінювання обидва вчителі мають враховувати динаміку особистих навчальних досягнень учня (учениці) з різних видів мистецтва та **узгоджено (використання спільних критеріїв щодо оцінювання навчальних досягнень з образотворчого та музичного мистецтва)** встановлювати підсумковий рівень досягнень очікуваних результатів навчання на користь учня.

Окремо зазначаємо, що оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти у мистецькій освітній галузі має здійснюватися на основі застосування принципів формувального оцінювання.

Оскільки інтегрований курс «Мистецтво» складається з двох автономних і різних за виражальними засобами видів діяльності (образотворче мистецтво належить до просторових видів мистецтв, а музичне – до часових) то й оцінки навчальних досягнень учнів з них не може завжди бути тотожним. Для конструктивного та логічно вмотивованого вирішення проблеми оцінювання навчальних досягнень учнів з інтегрованого курсу «Мистецтво» пропонуємо ознайомитись з міркуваннями щодо оцінювання на основі чинних в Україні документів.

Витяг із Інструктивно-методичних рекомендацій щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році (додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 19.08.2022 року №1/9530-22) щодо оцінювання учнів 5 класів у 2022/2023 н.р.

Оцінювання учнів 5 класів у 2022/2023 навчальному році здійснюється відповідно до Методичних рекомендацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 1.04.2022 № 289. Ці рекомендації розроблені для учнів 5 – 6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти.

Оцінювання результатів навчання учнів 5-6 класів здійснюється з використанням 12-бальної системи (шкали), а його результати позначають цифрами від 1 до 12.

Заклад освіти може здійснювати оцінювання за власною шкалою оцінювання результатів навчання учнів або за системою оцінювання, визначеною законодавством. Інструментарій оцінювання, що застосовується закладом, описується в освітній програмі закладу освіти.

Річне оцінювання здійснюється за системою оцінювання визначеною законодавством, результати такого оцінювання відображаються у Свідоцтві досягнень. За умови використання власної шкали оцінювання заклад має визначити та описати в освітній програмі правила переведення загальної оцінки результатів навчання за рік у систему, визначену законодавством (12-бальну систему), для виставлення у Свідоцтво досягнень.

Свідоцтво досягнень відображає результати навчальних досягнень учня/учениці 5 класу з предметів/інтегрованих курсів, визначених освітньою

програмою закладу освіти. **Якщо в освітній програмі навчального закладу прописали автономне викладання двох складових інтегрованого курсу «Мистецтво» («Мистецтво: музичне мистецтво» / «Мистецтво: образотворче мистецтво»), то записи у журналі відбуваються на окремих сторінках, оцінювання проводиться окремо, в Свідоцтві створюються окремі клітини й виставляються групи та загальна оцінка окремо для кожного з предметів (додаток 12 до інструктивно-методичних рекомендацій щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році/ 5 клас/ Мистецька освітня галузь).** У Методичних рекомендаціях пропонується орієнтовна форма Свідоцтва досягнень. Перелік предметів та інтегрованих курсів у Свідоцтві досягнень визначається закладом освіти відповідно до затвердженої освітньої програми. Рекомендуємо перед друком Свідоцтва досягнень привести його у відповідність до освітньої програми закладу освіти...

Основними видами оцінювання результатів навчання учнів, відповідно до законодавства, є формувальне, поточне (не поурочне) та підсумкове: тематичне, семестрове, річне. **Заклади освіти мають право на свободу вибору форм, змісту та способів оцінювання.**

Формувальне (поточне формувальне) оцінювання може здійснюватися у формі оцінювання вчителем із використанням окремих інструментів (карток, шкал, **щоденника спостереження вчителя, який повинен враховувати та відображати представлені нижче результати навчання**, портфоліо результатів навчальної діяльності учнів тощо).

(додаток 12 до інструктивно-методичних рекомендацій щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році/ 5 клас/ Мистецька освітня галузь).

Під час формувального оцінювання важливо формувати в учнів 5-6 класів вміння здійснювати самооцінювання та взаємооцінювання.

Тематичне оцінювання може здійснюватися на основі поточного оцінювання із урахуванням проведеної для оцінювання проміжних результатів навчання діагностичної (контрольної) роботи або без проведення такої роботи залежно від специфіки навчального предмета/інтегрованого курсу.

Семестрове оцінювання здійснюється на основі результатів тематичного оцінювання та результатів контролю груп загальних результатів навчання, відображених у Свідоцтві досягнень.

Систему діагностувальних і контрольних робіт, у тому числі для перевірки рівня сформованості умінь певної групи загальних результатів, визначених у свідоцтві досягнень, учитель планує і розробляє самостійно під час календарно-тематичного планування, керуючись Державним стандартом, освітньою і навчальною програмами та відповідно до кількості годин, передбачених навчальним планом на вивчення предмета/інтегрованого курсу.

Отже, на основі цього можна стверджувати, що учитель має певну автономність у створенні системи діагностування та перевірки рівня сформованості умінь певної групи загальних результатів.

Річне оцінювання здійснюється на основі загальних оцінок результатів навчання за I та II семестри. Окремі види контрольних робіт, як правило, не проводяться. У Свідоцтві досягнень у графі «Рік» ставиться одна оцінка – загальна оцінка результатів навчання за рік. Оцінки за групи результатів навчання у графі «Рік» не виставляються, оскільки вони мають бути враховані в оцінках за семестри.

Семестрова та річна оцінки можуть підлягати коригуванню (пункт 3.2. Інструкції з ведення класного журналу 5-11(12)-х класів загальноосвітніх навчальних закладів, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 03.06. 2008 р. № 496; пункти 9, 10 Порядку переведення учнів (вихованців) закладу загальної середньої освіти до наступного класу, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 14.07. 2015 р.№ 762 (зі змінами).

Облік результатів тематичного, семестрового, річного оцінювання, оцінювання груп результатів навчання проводиться в класному журналі в окремих колонках без дати.

Необхідною умовою реалізації завдань мистецької освітньої галузі є дотримання інтегративного підходу через узгодження програмового змісту і результатів навчання. Тому результати підсумкового оцінювання кожного учня/учениці мають бути інтегровані з урахуванням усіх видів діяльності на уроках з усіх видів мистецтва – пізнання та аналіз-інтерпретація творів мистецтва, практична діяльність в галузі мистецтва, виявлення естетичного ставлення (емоційного, оцінного, критичного), види комунікації через мистецтво. У разі викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» двома вчителями і наявності відмінності рівнів очікуваних результатів навчання зі складових інтегрованого курсу, під час підсумкового оцінювання обидва вчителі мають враховувати динаміку особистих навчальних досягнень учня /учениці з різних видів мистецтва та узгоджено встановлювати підсумковий рівень досягнень очікуваних результатів навчання на користь учня. Загальна підсумкова оцінка з інтегрованого курсу, узгоджена між двома вчителями, має виставлятися на кожній із двох відповідних сторінок журналу. ***Виходячи з вище поданого тексту можемо стверджувати, що «Тематичні», «Семестрові», «Річні» та загальні підсумкові оцінки з двох рівноправних складових інтегрованого курсу «Мистецтво» («Мистецтво: музичне мистецтво», «Мистецтво: образотворче мистецтво») повинні виставлятися за узгодженими критеріями оцінювання загальних результатів навчання АВТОНОМНО та ОКРЕМО (що має бути обов'язково відображено в освітній програмі закладу освіти та схвалено педагогічною радою у Розділі №5 «Показники (вимірники) реалізації освітньої програми»).***

Жирним курсивом подані міркування та бачення виходу із ситуації, що виникла, на основі аналізу чинних документів МОН України.

Окремо звертаємо увагу на ще один важливий аспект у роботі вчителя мистецтва – можливість вибору модельних програм, підручників календарно-тематичних планів, розробок уроків, мультимедійних засобів навчання, посібників для учнів (альбоми-посібники для учнів з образотворчого мистецтва, робочі зошити з музичного мистецтва). Всі вказані засоби навчання з мистецької освітньої галузі в Україні представлені в розмаїтій і досить строкатій палітрі. І кожен вчитель має можливість обрати для себе і своїх учнів варіант, який найбільш відповідає особливостям освітнього закладу, в якому він викладає, власним мистецьким уподобанням, своєму педагогічному кредо. Проте, здійснюючи цей важливий вибір, педагог повинен зважати на специфічні завдання інтегрованого курсу «Мистецтво» та специфічними особливостями образотворчого та музичного мистецтва в контексті їх як спільних так і відмінних рис. Спільними безумовно є основні завдання, які стоять перед мистецькою освітньою галуззю в контексті реалізації концептуальних положень НУШ, це:

- розвиток пізнання та аналіз-інтерпретація творів мистецтва, досвід емоційних переживань, ціннісне ставлення до мистецтва;
- розвиток художньо-образного, асоціативного мислення учнів в процесі творчої мистецької діяльності;
- пізнання учнями себе через взаємодію з різноманітними мистецькими об'єктами, розвиток емоційного інтелекту учнів.

Отже основним завданням курсу є розвиток учнів через емоційне, аналітичне та практичне опанування основних виражальних засобів мистецтва. Проте в образотворчому та музичному мистецтві вони часто різні, оскільки маємо справу з двома різними за своєю виражальною суттю видами мистецтва (просторовий і часовий). Відтак учитель, обираючи засоби навчання, повинен здійснювати інтеграцію, зважаючи на специфіку образотворчої та музичної діяльності. Для кращого розуміння цих особливостей пропонуємо ознайомитись із таблицями, які представляють завдання образотворчої та музичної складових в контексті інтегрованого курсу «Мистецтво» в 1-7 класах. Ступінь необхідного навантаження того чи іншого правила-поняття (виражального засобу) в контексті різних видів діяльності на уроках образотворчого та музичного мистецтва позначено кольорами та балами: максимальний – червоний (3 бали), синій (2), зелений (1)

**Мистецтво: образотворча діяльність (1-6 класи),
образотворче мистецтво (7 клас)**

Види діяльності на уроці	Правила, поняття (виражальні засоби)									
	Композиція	Контраст	Лінійна перспектива	Повітряна перспектива	Формотворення засобами графіки, живопису та пластики	Відтворення об'єму	Відтворення фактури	Відтворення руху	Ритм	Стилізація
Сприйняття мистецтва	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Ознайомлення з мистецькою термінологією	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
STEAM (пошуково-дослідницька робота)	1	2	2	2	1	1	2	1	1	
Зображення на площині	3	2	3	2	3	3	3	1 2	1	
Зображення в об'ємі	1		1		3	3	2	2		
Прикладна діяльність	3	3			3	1		1	3	3

**Мистецтво: музична діяльність (1-6 класи),
музичне мистецтво (7 клас)**

Види діяльності на уроці	Правила, поняття (виражальні засоби)						
	Мелодія	Темп	Динаміка	Ритм	Лад	Тембр	Регістр
Сприйняття мистецтва	2	2	2	2	2	2	2
Ознайомлення з мистецькою термінологією	1	1	1	1	1	1	1
STEAM (пошуково-дослідницька робота)	1	1	1	2		2	1
Вокально-хорова робота	3	3	2	3	2	1	1

Ритмічні вправи	1	3	3	3			1
Гра на найпростіших музичних інструментах	3	2	2	3	1	1	2
Танцювальні рухи		3	3	3	1		

Початок повномасштабної війни й подальші трагічні події в Україні спричинили низку нових проблем в мистецькій освіті. Мистецька освіта має гнучко адаптуватись до реалій; відтак необхідними є рішення, які б стали адекватною відповіддю на питання, що хвилюють учителів, учнів, батьків, українське суспільство, відображаючи зміни в освіті. Вчительство, як і все суспільство, наразі найбільше хвилює питання ціннісного наповнення навчання мистецтва. Відтак мистецька освіта повинна реалізовувати дві визначальні позиції:

- перша пов'язана з вимогою негайної дерусифікації змісту навчання – передусім, у підручниках та іншому методичному забезпеченні;
- друга пов'язана з підвищенням уваги до національного мистецтва, що є вимогою часу і відповідає загостренню боротьби України за свою Незалежність.

Відтак виникає проблема вибору творів для слухання та виконання (забагато використовувалось творів російських композиторів). Тому необхідно більше уваги приділяти вихованню у школярів інтересу до українського мистецтва та культурної спадщини. Твори російських художників і композиторів бажано замінити аналогічними творами зарубіжних та українських митців. При цьому вказані заміни необхідно здійснювати в контексті навчальних завдань, мети уроку. Так пропонуємо багату палітру творів українських художників представлених у Facebook «Мистецтво України» (<https://www.facebook.com/groups/5251667534865211>).

Також зазначимо, що підставою для визначення національної приналежності митця є його власна національна ідентифікація. Зрозуміло, що в кожному такому випадку необхідним є теоретичне обґрунтування і окреме дослідження. Наведемо найпоказовіший приклад – постать Кобзаря, в спадку якого чимало творів російською мовою, втім ніколи не поставало сумнівів щодо його українськості.